

Kégl Ildikó

Fecske Csabával sétáltam, majd képet festettem róla – szavakból

A napokban – hetvenedik születésnapjára – jelent meg legújabb verseskötete. A negyvenedik! De lehet, hogy a negyvenegyedik! Nem tudja pontosan megmondani. És ezen a ponton megállhatnék, s még elkezdése előtt abba is hagyhatnám a cikket, hiszen vajon mi újat lehet mondani a szögligeti születésű, József Attila-díjas miskolci költőről, aki évtizedek óta olyan könnyedséggel ontja magából a gyermekverseket, hogy nemcsak költeményeinek, de megjelent köteteknek számát sem tudja pontosan. Mégsem hagyom abba, elhatározom, hogy a szavakat segítségül hívva megpróbálok festeni egy képet az utókornak Fecske Csabáról, a költőről s méginkább az emberről.

Amikor telefonon egyeztettünk, azt ajánlotta, találkozzunk a Déryné utcában. Mindegy mikor, amikor nekem jó. Úgy mondta, én aktívan dolgozom, ő meg mindegy, mikor ül a „gályapadhoz” rímeket gyártani. Felületes szemlélő számára ez az elnyújtott és részletekbe menő bevezető talán érthetetlen. Ám bocsássák ezt meg nekem, mert az interjú végére épp az ilyesfajta elnyújtott és részletekbe menő „ecsethasználatból” fog kirajzolódni egy ember sziluettje. Miskolc „Liszt terén”, a Déryné utcában találkoztunk – és bizony hiába erősködtem –, épp akkor, amikor nekem jó volt. A színház tövében, elegáns kávézók, trendi bisztrók, koktélbárok és régi vágású kiskocsmák között sétálunk, majd rámutat az egyikre. Egy régi vágásúra. Azt mondja, sokat járt ide korábban, afféle munkamegbeszélésre Serfőző Simonnal. Juhfarkot rendel, de az nincs, helyette zenitet ajánl a felszolgáló egy balatonfüredi pincészettől. Nekem jó néhány kilométert kell vezetnem, ezért kénytelen vagyok a házi bodzaszörp mellett dönteni. Rám néz meglepődve, huncut mosollyal az arcán, majd azt mondja;

– **Pedig de vártam, hogy végre megigyuk a pertut. De hogyan igyak pertut egy olyan nővel, aki szörpöt rendel?**

– És bodzaszörppel nem lehet pertut inni? Végül is a technika ugyanaz, a poharakat épp ugyanúgy kell összekoccintani – mondom pimaszul, védekezően.

– **Na, nem bánom!** – válaszol.

Sajátos szimfónia születik, ahogyan összekoccan a vékonyka borospohár és a vastagfalú üdítő. És nem pusztán a poharak molekuláinak összekoccanása különös. Az érzés is, ami rám köszön. Mintha ültünk volna mi már itt, így, egyszer, valamikor. A déjà vu vagy – tudományosan fogalmazva – paramnézia oda telepszik

mihozzánk, miközben tegeződve folytatjuk a beszélgetést. Még alig ivott egy kortyot a zenitből, én máris in medias res szembesítem egy megjegyzésével. Tudod, ott a könyvtárban, a – negyvenvalahányadik – kötetbemutató során megütötte a fülemet egy gondolat. Agybarázdáktól lélekig hatoló. Azt mondtad, ebbe a könyvedbe már csak a jó verseket válogattad be. Az első három kötetből például egyetlenegy sem. Határozottan emlékszem, ültem a közönség soraiban, és miközben meglepődtem ezen a szigorú, ám rendkívül szimpatikus önkritikán, azt kérdeztem némán önmagamtól, ami ilyenkor a legevisebb; miért, azok talán rosszak? És ugyan milyen mércével mérve? A szakma, az irodalomkritikusok, az olvasók mércéjével? Óh, dehogya, van ezeknél sokkal nagyobb ítéző is, amit belső igénynek hívnak. Nos, az más! Az bizony egészen más! Ha ez a bizonyos Belső Igény mondja, hogy ide bizony már csak a jó versek kerülnek be, azzal kérem, nemigen tudunk mit tenni! Fecske Csaba egyébiránt köztudottan – de saját bevallása szerint is – nagyon szigorú önmagához. Születésük, sőt leközlésük után sem engedi el a verseit; átírja ötször, hatszor, két tucatszor, ha úgy érzi, csiszolgatni, tökéletesíteni kell még a sorokat. És gyakran érzi úgy. Megegett, hogy fogta önkritika nevű metszőollóját, majd egy 150 soros költeményt egyszerűen 28 sorra nyesett vissza. Pedig van itt valaki, egy bizonyos Weöres Sándor néven ismert magyar költő, aki ha élne, feltehetőleg kivenné a kezéből azt a metszőollót, és – jóllehet meddő – vitába szállna Fecske Csaba Belső Igényével, de legalábbis azon kijelentésével, miszerint az első kötetek nem tartalmazzak elég jó költeményeket. Ő volt ugyanis, aki több mint fél évszázada az akkor 14 éves Fecske Csabát elsőként biztatta verselésre, ügyes rímeit dicsérve. A szögligeti fiúcska ugyanis nemes egyszerűséggel írt egy levelet az akkor már befutott Weöresnek – mellékelve néhány versét, amit az iskolai vonalas füzetéből tépett ki – s azt kérte, legyen olyan szíves, véleményezze alkotásait. Rövid időn belül meg is hozta a posta a választ. „Képzeld, amikor a postás átadta a nevemre címzett levelet, azt mondta, valami Weöres Sándor a feladó. Én meg majd kicsattantam az örömtől” – meséli, s szemei felragyognak a visszaemlékezés hatására. Élete legboldogabb pillanatai között tartja számon a történetet, amivel tulajdonképpen költői pályafutása elindult. Bár megjegyzi, biztatta és támogatta egy másik költőóriás is, a Bódva-völgye dalnoka, Kalász László, aki már Fecske Csaba gyermekkorában ismert poéta volt. Ma pedig már hozzá fordulnak véleményért, hiszen Fecske Csabát a kortárs irodalom egyik legtermékenyebb költőjeként tartják számon, aki leggyakrabban az apróságokat szólítja meg, lírája legjava gyermekvers. Rajongásig szereti a gyermekek őszinte világát. Azt mondja magáról, „gyerek vagyok én is, csak kicsit ráncos homlokú gyerek.” Aztán derűsen mosolyog, s hozzáteszi, „mindannyian angyalnak születünk, nagy kár, hogy aztán elkurvulunk. Már nem tudunk őszinték lenni, szerepeket játszunk, képtelenek vagyunk rácsodálkozni dolgokra, lassan, de biztosan eltűnik a jóságra

való képességünk.” Ahogyan hallgatom, és közben az arcát fürkészem, különös, ambivalens érzésem támad. A mondataiból, a tekintetéből s egyáltalán a lényéből árad valamiféle melankólia – ami nem koromfekete és nem is olyan kétségbeejtően kövér, de azért mégis jelen van –, hogy ködfátyolként takarjon be egy látszólag önfeledtnak tűnő mosolyt, egy-egy vidám történetet. És ebben a pillanatban tetten érek egy érzést; pontosan ugyanez volt a benyomásom a felnőttekhez írt versei olvasása közben. Fajsúlyos témák játszi könnyedséggel megszövegezve, ami után azért mindig mély levegőt kell, hogy vegyen az ember. Nem állítanám, hogy örömet adnak ezek a versek – olcsó örömet egészen biztosan nem –, ám sejtjeinkről sejtjeinkre érezzük, hogy többek és talán jobbak leszünk általuk. Az iménti megjegyzése azonban, – angyalodástól elkurvulásig – itt él bennem, nyugtalanítja a idealizmusomat, ezért két kézzel belekapaszzkodok, s neki szegezem a kérdést reménykedve:

– **Mondd, Csaba! Azért nem kurvulunk el mindannyian, s ha mégis, időnként azért sikerül visszaangyalodnunk. Nem?**

– Visszaangyalodni? – kérdez vissza meglepődve. Aztán felnevet, különös fénnel a szemében néz rám, és megdicsér. Ez jó! Jó szó! Ügyes költői fogalomalkotás! „Visszaangyalodni” – ismétli még egyszer. Én meg csak állok bambán, és érzem, hogy elpirulok. Idejét sem tudom, mikor pirultam el utoljára, de ez a hirtelen jött dicséret az embertől, akit tisztellek és kedvelek, annyira jólesett, hogy egészen zavarba jöttem. A szó ízlelgetése után válaszol is. „Időnként sikerül visszaangyalodni, de ritkán, túl ritkán.” Filozófiai síkra terelődik a diskurzusunk, hosszasan moralizálunk arról, hogy ha mernénk felnőtteként is olyan őszintén fordulni egymás felé, mint a gyerekek, s a megbocsátás képességét is magunkkal hoznánk a felnőttek világába, akkor a Föld egy kifejezetten jó hely lenne. Őszinteség, juhfark, esetleg zenit és pár jó költemény – ennyi az egész, állapítjuk meg, majd összekacsintunk, és egyre elégedettebben ülünk a presszó teraszán, mintha mi itt ketten, 2018 áprilisában, a miskolci Dérnyé utca egyik kiskocsmájában egy egész kicsit megváltottuk volna a világot. Jó ez a pillanat, jó itt ülni Fecske Csabával. Meg is feledkezem róla, hogy voltaképpen dolgozom. Mert most – millió életrajzi írás, vers áttanulmányozását követően – okosakat kellene kérdeznem tőle, hogy egy érdeklődésre számot tartó írás, de legalább egy évfordulós festmény szülessen aztán ebből a találkozásból. Nézem a velem szemben ülő alakot – bámulom egészen gátlástalanul –, hogy megpróbáljam kilátni belőle azokat a tulajdonságokat, amelyeket az ember beleképzel egy tehetséges, népszerű költőbe, de sehol sem látom azokat. Személyisége bizony nyomokban sem tartalmaz magabiztosságot, lényének uralkodó vonása a szerénység, a visszafogottság. Fürkészem ezt a kifejezetten alacsony nagy embert, és mosolygok, ahogy a kíváncsi áprilisi szél benéz hozzánk, a presszó teraszára, rendetlenkedik kicsit az asztalunkon, majd

belelapoz a széken lévő verseskötetbe. Nem tudhatom, hányadik oldalt nyitotta fel a virgonc szél, s mit olvashatott ott, de megnyugtathatták a költemények, mert lecsendesedett, megszelídült.

Miskolc dalnoka tizennégy éves is alig volt, amikor első versét közölték. *A má-dárijesztő dala* című költemény a *Szabad Föld* hasábjain jelent meg 1962-ben, húszévesen pedig már önálló kötettel büszkélkedhetett. 1968-tól rendszeresen publikál, így aztán korántsem meglepő, hogy nemigen van olyan meghatározó irodalmi folyóirat, amelyben ne szerepeltek volna versei. Ám javarészt gyermek-versek. Humorral, dallammal, összekacsintásokkal átszótt cinkos versek ezek, amelyek úgy szólnak a kicsik lelkéhez, hogy közben dacolnak a felnőtt világgal. Mintha a költő egészen nyilvánvalóan vállalná – talán még demonstrálná is –, hogy ebben a gyerek kontra felnőtt párbajban ő bizony a gyermekek csapatát erősíti. *A Jó leszek* című költemény is éppen ilyen; fogadalmak tucatjáról, betart-hatatlan ígéreték tömkelegéről olvasva már majdnem elhisszük, hogy ez egy ne-velő-tanító funkcióval bíró versike, ám a mű végére kiderül, korántsem így van ez, mert bizony komoly érvek helyett nyelvnyújtogatással reflektál maga a költő is erre a túlszabályozott világra.

Ezentúl jó leszek állíthatom
reggeltől estig,
tetőtől talpig,
csupa jó leszek.
A fületem ezentúl mindig megmosom,
rendbe rakom a ruhám,
tiszták lesznek a körmeim,
köszönök szépen mindenkinek.
Azt teszem csak, ami szép és jó,
ha már jó leszek,
nem verekszem, nem csúfolkodom,
nem húzom meg a lányok haját.
Semmit sem teszek, amit nem szabad.
A legeslegjobb gyerek én leszek,
ha majd nagy leszek.
De ezt a sok jószágot észben tartani
azért nem tudja egy ilyen kis gyerek.

Aki Fecske Csabát kizárólag könnyed, humoros, iróniába hajló gyermekversei-ről ismeri – jóllehet – egészen mellbevágó találkozásnak lesz részese, amikor ve-szi a bátorságot, és betekint a költő felnőtteknek szóló költeményeibe. Tájversek,

szakrális dalok, szerelmes és erotikus versek, amelyek mintha egytől egyig elszalasztott alkalmakról szólnának. Fojtogatón szuggesztív allegóriákkal beszél elszalasztott lehetőségekről, beteljesületlen szerelmekről, valamikről, amik lehetnének még, de már nincsenek. S miközben lenyűgözően színes képek jelennek meg a művekben, ezek a beteljesületlen dolgok ijesztően eszkalálódnak, olyan markáns úrt hagynak maguk után, hogy a kötet végére az olvasó megriadva elhiszi, az elszalasztott alkalmakból lassan összeáll egy elszalasztott élet. Persze reménykedik, hogy talán mégsem. Itt értem meg, miért vannak párhuzamot irodalomkritikusok Fecske és Pilinszky között. Mindketten önmagukból tépik ki a rímeket – mi olvasók pedig érezzük, hogy mennyire fájhat ez az egész folyamat, mint minden, aminek a végén nagy dolgok születnek. Pilinszky keresztény egzisztencializmusa bizony tetten érhető a Fecske-versek stílusán, Babits finom melankóliával bevont filozófiája pedig a tartalomban manifesztálódik. Egyébiránt ő maga is azt mondja, Pilinszkyhez gyakorta hasonlítják. Miközben a felnőtteknek szóló lírájáról kérdelem, mesél a nőről, Serfőző Máriáról, akit 1973-ban vett feleségül, s akivel az élet nevű úton kéz a kézben sétáltak egészen 2017-ig, az asszony haláláig. Majd távolba révedve mesél egy majdnem házasságról, ehhez szorosan kapcsolódva egy zöld szemű nőről meg a palacsintáról. Talán lekváros volt, nem emlékszik már. Mindenesetre keserű volt és fájdalmas! És meghatározó! Legalább annyira meghatározó volt az életében, mint a zöld szemű nő. Megkért, erről ne írjak inkább. Ezért hát az olvasóra bízom, hogy találja ki, vagy épp értse félre – kedve szerint –, milyen kapcsolat fűzhetette valójában a költőt ehhez a palacsintás múzsához, és őrzi-e majd az utókor a hozzá írt verseket.

Kiül rajta a tenger sója
emlékezni kezd a bőr
testet cserél a szerelem
a sérült szív szutyka kidől
látni a parti sziklákon a tenger
szétloccsant agyvelejét
egyik történet mint a másik
nincs ami lehetne még
(Ami lehetne még)

Egyébiránt találkoztam már vele néhány alkalommal, irodalmi konferencián az impozáns Edelényi Kastélyban, könyvbemutatókon, könyvtárakban, könyvheti dedikálásokon, költészet napi rendezvényen Lillafüreden, de egy-két protokolláris mondatot leszámítva afféle nagy beszélgetésre még nem volt alkalmunk. Most úgy tűnik, be akartuk hozni a lemaradást, mert csaknem három órát töltöttünk

a presszóban. Felállunk, sétálunk a miskolci belvárosban, beszélgetünk! Közben pásztázom az embereket, nézem az arcokat, a reakciókat. Olykor lopva, olykor bátran, szemtelenül, mert őszintén kíváncsi vagyok arra, hogy felismerik-e. Meglepődve konstatalem, hogy nem! Nem ismerik fel. Fecske Csaba József Attila-díjas költőt, akinek negyvenedik verseskötete jelent meg a napokban – neve nemcsak Magyarországon, de határon túl is ismerősen cseng, az általános iskolások az ő verseivel tanulják az olvasást, számos gyermekversét megzenésítettek, Halász Judit lemezein és koncertjein rendre találkozhatunk velük – nem ismerik fel a járókelők. Kérdések sarjadnak, majd szökkennek szárba bennem. Nem épp decens kérdések, amelyeket most a világnak szegezek. „Hogy a fenébe nem ismerik fel a járókelők Fecske Csabát?” Meglehet, nem megyünk elég lassan? Pedig botladozva, bottal jár már a költő. De hát akkor mi mégiscsak lassan megyünk. Talán a többiek sietnek. Igen, ez lehet a magyarázat. Meglehet, túl korán van még, és ez a napszak talán nem kedvez annak, hogy felsimerjék az emberek a valódi értékeket. Próbálom filozófiai síkra terelni belső monológomat, miközben igazságérzetem belülről bökdös. Bökdös, taszigál, kérdezget. Azért ez mégis így jól. Hogyan lehetséges az, hogy herevasalगतós sztárok nevét egy ország kívülről fújja, mi több arcot is tudnak társítani a színvonalas produktum elkövetőjéhez, de a kortárs magyar irodalom legproduktívabb és egyik legnagyobb költője végigmehet úgy a belváros hömpölygő tömegén, hogy nem köszön oda neki senki. Vagy nem veregetik jól hátba, hirtelen megjelenő régi cimborák. Vagy mégis jól van ez így? Talán máskor sem volt ez másképp? Talán hazatérve szülővárosába, Márai is elstétálgatott úgy a kassai belvárosban – Mezei Máriáról ábrándozva –, hogy egy árva lélek sem emelte meg a kalapját, s köszönt oda neki; „tiszteletem, Sándor! Jó egészséget kívánok!” Egész polgárpukkasztó módon bámulok bele a járókelők szemébe, szinte szuggerálok őket. „Nézzétek, ki van itt!” De hiába! Aztán megcsillan a remény; szembe sétál velünk egy 70 körüli kalapos férfi, afféle régi vágású úriember. Kinézem belőle, hogy a legapróbb részletekig felvértezte magát a kortárs irodalom szereplőivel és produktumaival. Tévedek! Feltűnően csinos anyuka jön velünk szembe, mellette rollerezik 5 éves forma kislánya. Ők az utolsó reményem. Belőlük igazán kinézem, hogy gyakorta látogatják a Halász Judit-koncerteket. Márpedig ha ez így van, akkor ismerniük kell a *Póka-Mókát*. Vagy ha a *Póka-Mókát* valamiért mégsem ismerik, akkor az Iskolás Birkát. Apropos, a kislány 5 éves lehet, az Iskolás Birkát talán mégsem ismerheti, ámbár a *Telefonálj majd* címűt minden bizonnyal. Mert az nem vers, nemcsak vers. Az vígasztalás! Ennek okán kizárt tehát, hogy amikor a kislány szürkészöld szemei aggodalommal telnek meg, sosem próbálta még ezzel a költeménnyel elapasztani félelmeit a mama;

„Ha egyedül leszel majd,
telefonálj kis tücsök,
eljövök hozzád, ne félj,
piciny székedre ülök:
hallgatom ciripelésed,
míg te csöndem hallgatod,
és örülök, hogy örülsz,
hogyan itt vagy, hogy itt vagyok.”

Aztán még abban a pillanatban felmentést adok az anyukának, hiszen meglehet, mindhárom dalocskát jól ismerik, dúdolgatják otthon a fürdőszobában, a játszótéren, vagy épp teli torokból énekelik a lépcsőházban a kislánnyal, csak épp azt nem tudják, hogy a verset Fecske Csaba írta. A költő, akivel itt sétálok! Igen, ez lehet a probléma gyökere. Sebaj, a második olvasókönyvben úgyszint ott szerepel a *Jó leszek* című vers, majd akkor megtudják. Egyébként ez a dolog csak engem zavar – mert valamiért kényszeresen párhuzamba állítom mindezt az értékek devalválódásának jelenségével –, Fecske Csabát nem. Azt mondja, nem él társadalmi életet, sosincs képernyőn, csak írja magányában a verseket. „Ugyan mitől ismernének fel?” „Manapság az lesz ismert, aki állandóan képernyőn trónol, hogy mit mond, az teljesen mindegy.”

Elköszönünk! Elmondom neki, hogy mekkorát tévedtem! Én ugyanis mindvégig azt hittem, egy költővel találkozom ma, még hozzá a József Attila-díjas szögligeti születésű, miskolci költővel. Azzal, akinek megjelent a negyvenvalahányadik kötete. Ám legnagyobb örömömre mégsem a költővel – nemcsak a költővel –, hanem az emberrel találkoztam. Olyan ritkán találkozni manapság emberrel. Jól esik neki ez a vallomás, látom a szemén. Meg is beszéljük, hogy hamarosan összehozunk egy közös irodalmi estet, ő hozza a verseit, én a novelláimat. Csillogó szemekkel lépkedek a parkoló irányába. Amint az autómhoz érek, még szintetizál az agyam, amikor meglátom a kék nylonba zárt szankciót a szélvédőre helyezve. Bánom is én, hogy megbüntetett a parkolóőr. Hogy eleredt az eső, és feltörte a cipő a sarkamat. Arra is fittyet hányok, hogy nem ismerték fel a járókelők Fecske Csabát. Egyébként is az a járókelők baja. De én ma akkor is Fecske Csabával sétáltam. Mi több, össze is barátkoztunk. Beindítom a motort, nézem a büntetés összegét, a reménytelenül szakadó esőt, a vérző sarkamat. Látszólag semmi okom az örömről. És mégis, kedvem támad mosolyogni. Hiába is próbálkoznak parkolóőrök, új cipők, körülmények, hogy elhangolják a világot, ez ma nem fog menni.